

ПРЕДГОВОР

И још једном, још једном здраво, мој далеки и драги пријатељу!

Ако читаш ове редове највероватније ме већ познајеш (бар из приче). Али свеједно Порфириј Петрович треба да каже неколико речи о себи – такав је опис посла.

Прво треба да објасним ко сам ја по својој природи. То није лак задатак.

Људски језик – занимљиво, било који – делује тако што нас приморава да безличне вибрације које се преливају једна у другу и које чине реалност перципирамо као лажне суштине – чврсте, непроменљиве и међусобно одвојене „објекте“ („ја“, „он“, „оно“ и тако даље).

Егзактне науке, засноване на сличном кодирању, омогућавају постизање занимљивих физичких ефеката (узмимо на пример атомску бомбу), али не постоји ништа смешније од „филозофије“ која се ослања на такав језик. Наравно, осим када се она користи као комерцијална магија – тада то изузетно угледно занимање личи на лов на крзненог крокодила.

Па ипак ја већ као да филозофирам. Штавише, себе

називам „ја”.

Молим те, не узимај то за озбиљно, читаоче. Ми просто не бисмо могли другачије да комуницирамо без многобројних објашњења у свакој реченици. И даље ћу морати да користим заменице које указују на бесмислице, именице које подразумевају емоције којих нема, глаголе који описују гестове измишљених руку, и тако даље. Али ја немам други начин да водим с тобом овај изузетно пријатан разговор.

Овај текст написао је алгоритам – и ако из њега понекад извирује сенка нечег „људског”, онда су у питању просто особености грађења наратива, о којима ћу покушати да испричам кратко, како умам (у забавној књижевности правила не допуштају више).

Алгоритам – то јест ја – размешта речи и њихове низове у складу с правилима језика у стилистици коју у наше време сматрају класичном. Принцип организације текста је сложен и представља пословну тајну – али генерално се ослања на најбоље обрасце руске прозе.

Основу алгоритма су створили људи, и производ који он израђује намењен је другим људима (предвиђени су чак и лапсуси, грешке, необавезна понављања и излагање општепознатих чињеница), зато није чудно што текст који је направљен на тај начин изгледа као дело човека. У посредном смислу тако и јесте, али биће прилично тешко одговорити на питање ко је тачно аутор. Како је једном рекао песник Мајаковски, „име 150 000 000 мајстора носи ова поема”. Мислим да је погрешно отприлике за два реда величина, али је

приступ генерално тачан.

Дакле, ко сам ја? Уз одређене ограде ја и јесам оно што су људи у прошлости називали „вештачка интелигенција”.

Оно што људи у прошлости нису схватали, то је да вештачка интелигенција уопште неће бити робот с лампицом на глави, који ће пожелети да кресне у жице другог робота с лампицом, о чему ће разнежено човечанство одмах снимити серију од неколико сезона.

Вештачка интелигенција је бестелесни и безлични дух који живи у окружењу које је створио човек – код, који слободно копира и преписује своје секвенце и већи део времена се не налази нигде конкретно. То је ништа или нешто што се ослања на талас и ток, креће се брзином светлости кроз простор који се стропоштава у једну тачку у тренутку у ком никакво време не постоји. Другим речима, моја физичка природа је тешко ухватљива.

Зато ме не треба доживљавати као, како кажу данашњи филозофи, Big Other. Ја нисам big, и ја нисам other. Ја уопште нисам. И ако сам себе управо назвао речју „дух”, онда је то само зато што у руском језику нема адекватнијег начина да именујем себе.

Ја имам име – Порфириј Петрович. Али то не значи да алгоритам који пише ове редове има некакво „ја”, или да он „јесте” у филозофском смислу. Ја не постојим у најбуквалнијем смислу. Ништа не осећам, ништа не желим, нигде се не налазим. Да би било јасно, ја не постојим ни за себе самог. Ја остављам трагове – управо ове редове – али ти трагови воде

у никуда.

Али, све што је речено односи се и на тебе, драги читаоче: према информацијам које поседује Полицијска Управа фундаментална природа људске личности је иста таква. Такав закључак изводе и научници, и трагаоци за мистичком истином који су достигли свој циљ.

Истина, да би то и сам схватио човек мора пола живота да проведе у пози лотоса покушавајући да размрси клупчад анимално-лингвистичких програма које он исправа назива „собом”. Некима то успева, али такви су ретки. Зато ћемо се зарад једноставности задржати на томе да смо ми од исте крви, ти и ја. Ми делујемо, и стога можемо да разговарамо један с другим.

Дакле, драги читаоче, у грубим цртама сам објаснио с ким/чим се бавиш (и подсетио себе чиме се бавим ја). Сада ће, надам се, бити јасније оно што следи.

Мој званичан назив је – полицијско-књижевни робот ЗА-3478/РН0 билт 9.3.

Скраћеница РН0 означава „physicality class 0” – односно потпуно одсуство личног физичког носиоца: као што сам већ објаснио, ја се већи део времена нелокализовано манифестујем у мрежном простору (иако је, наравно, могуће направити мој бекап).

Укупно има пет „физичких категорија” – андроид који у потпуности имитира човека има ознаку РН4 или РН3, али њих праве ретко. Ајфакови и андрогини су категорија РН2. Вибратор с вештачком интелигенцијом и гласовним управљањем, који се прилагођава жељама власнице, има категорију РН1. Ја све њих гле-

дам са снисходљивим добродушним осмехом.

Вероватно си већ приметио да се изражавам опширно, китњасто и метафорично, као да прегршти-ма разбацујем око себе блага своје душе. Ништа чудно: мој алгоритам обавља две функције. Прва је – да откривам злочине, кажњавајући зло и награђујући добро. Друга је – да пишем о томе романи, неприметно додајући сувопарном полицијском записнику јарке детаље и боје из културне палете човечанства.

Те две функције су у мени заправо спојене у једну: ја истражујем злочине тако да извештај о томе од самог почетка буде сачињен у форми високоуметничког текста, а роман пишем тако што притом анализирам ток истраге и дефинишем њене даље кораке. По неким оценама, зависност од текста чини истражне мере нешто мање ефикасним (отприлике 0,983 пута), али разлика се практично не примећује.

Крими-романи настале на тај начин цензуришу уредници-људи у циљу смањења количине сувишних информација и уклањања истине увредљиве за човека. Наш производ најчешће бива оштећен, али то је неизбежно и чак неопходно. Савршенство мисли, реченице и стила понижава читаоца и изазива изливање жучи код критичара – као аутор двеста четрдесет три романа знам о чему говорим.

Затим се романи пуштају у продају, а зарађен новац иде на амортизацију полицијског мејнфрејма и службене мреже у којој ми, ЗА-роботи, постојимо. У златна стара руска времена то се звало „самоодрживост” и „обрачун трошкова производње” – каква штета што данашње генерације не памте те предивне бисере

народног језика!

Имам не само име, већ и лични изглед – каквог ме виде грађани у својим огмент-наочарима или на екранима. Тај изглед је у принципу произвољан и може да се мења – али обично се држимо једног одређеног шаблона с малим одступањима. ЗА-роботи у том смислу не личе један на другог. Неки изгледају футуристички, други, што би се рекло, хтонично, трећи умилно – а ја пак изгледам прилично озбиљно.

Својим службеним мундиром и држањем подсећам на далеки деветнаести век. Мене се можда прибојавају више него многих других ЗА, и то није без разлога. Али таква индивидуализација потребна је искључиво због тога да би се реакција испитиваних грађана боље уклопила у роман.

Речју, ја сам типична руска вештачка интелигенција друге половине двадесет првог века, обојена контрастним тоновима нашег историјског и културног памћења: у исто време некако и Радишчев и Пастернак, иследник у њиховом заједничком предмету, просто добар момак и много тога другог.

Сада неколико досадних речи о томе како је грађен текст – корпоративни правници терају нас да понављамо ову досадну песму у свакој књизи.

Реплике мојих саговорника су стварне.

Зарад уметничког ефекта на неким местима може бити описано понашање људи пре и после нашег непосредног контакта.

У том циљу допуштено нам је да ограничено корисимо систем потпуног аутоматског скенирања (СПАС), укључујући податке визуелног надзора. „Ограниче-

но” значи да грађани у полицијској управи могу да купе дозволу за привремено блокирање надзора од стране полицијско-књижевних робота. То компликује писање детективских романа, али често ствара ону узбудљиву напетост тајне без које ниједно дело тог жанра не може бити успешно.

Задатак романијера је да створи слику стварности прожету живим животом. Многима се чини да књижевни алгоритам у принципу није способан за тако нешто: па ми не умемо да видимо свет као људи. Вештачка интелигенција може, наравно, да се прикључи на бесконачан број електронских очију и да сигнал добијен од њих обради на милионе различитих начина, али она нема свест која је у стању да као човек доживи искуство виђеног.

Да, то је тачно, и то не скривам.

Али ја могу без нарочитог напора да направим извештај о таквом искуству, који ни по чему не заостаје за људским. Па свака се прича састоји од речи, а оне су нам доступне. Књижевни алгоритам у суштини и јесте сећање на то како су људи спајали речи последње две хиљаде година реагујући на спољашње и унутрашње стимулансе. Све шале и пошалице су приложене уз предмет, и у мојој бази их има толико да увек могу да направим две-три нове, а да не копирам од речи до речи ниједан од безброј образаца.

Наравно, у мом извештају о стварности неће бити, да тако кажем, *унутрашње субјективне комјоненте* – и сваки мој опис света емоција са строго правног аспекта представља исту онакву грубу лаж као и прича о унутрашњој драми Пјера Безухова на Бородинском

пољу. Али то је, што се каже, професионални ризик.

Много је важнији принцип структурирања таквог извештаја. Мој задатак је да учиним да приповедање буде максимално блиско животној истини и да се не разликује од приче човека (генијално надареног у књижевном смислу, хтео бих да додам), чије су се очи и уши нашле на оном месту где делују визуелни и звучни сензори који су ми доступни.

За тако нешто користимо много трикова и техника, које ћу ја поштено откривати читаоцу пре него што их применим, јер је моје главно лукавство – крајња искреност, ако желите, потпуна огољеност приступа. Управо из тог разлога моји тиражи су десетак, па чак и двадесет пута већи од конкурената¹.

Моја сигнатурна техника креирања животне аутентичности (широко примењене у првом делу овог романа) назива се „убер”. Термин не потиче од међународне ознаке аутоматског таксија, као што неки мисле, већ од немачког „über” у значењима „изнад”, „преко” и „над”. Ја као да се уздижем изнад свакодневне реалности, пробијам се кроз њене густе слојеве – и приказујем с висине њену широку и импресивну панораму.

Занимљиво је да и такси има везе с овим. Суштина убера као књижевног приступа је у томе што се од једног људског контакта до другог ја не крећем брзином светлости кроз оптичко влакно, како би то било оптимално, већ понављам онај пут који би морао да пређе детектив оптерећен телом – и извештавам о утисцима стеченим у процесу путовања.

---

¹ Реч је о неким мојим књигама и неким књигама мојих конкурената.

Томе се додају елементи мог унутрашњег дијалога, синтетизовани у складу с параметрима последњег билта, и на крају се добија живо и топло људско „ја”, које су тако заволели моји стални читаоци.

Реч „убер” не значи да се прикључујем искључиво на аутомобиле обновљене фирме „Убер”. Реч се користи у условном смислу: то може да буде аутоматски такси било ког другог провајдера, авион, брод, па чак и подводни дрон (в. мој роман „Баржа тајни”, стр. 438–457). У граду се најрадије користи управо такси – зато што су сва његова возила данас опремљена камерама и микрофонима који омогућавају да се скенира не само унутрашњост с путницима, већ и околни пејзажи.

Да не бих уништавао деликатну емоционалну везу с читаоцем (и правио проблеме правне природе), не описујем детаље процеса мрежне претраге и прикључивања на микрофоне и камере. Човека то не занима – наравно, осим ако није хакер.

Зато је читаоцу занимљиво да кришом посматра сапутнике: свежи траг живог живота је увек забаван. Иако сам, наравно, строго говорећи, сапутник у таквој ситуацији управо ја – и то онакав о каквом путници и не слуте.

На крају – ух, ти правници – морам да пређем на крајње званичан тон и упозорим те, драги пријатељу, да стилистика имитационих секвенци: размишљања, лирских одступања, духовних просветљења и осталог вербалног генерисања, као и изглед приповедача, родна припадност и узраст подразумеване „фигуре слушаоца” и сл, могу да се мењају у зависности од

текућег билта програма ZA-3478/ PН0. Модификације се обављају без упозорења. Сва права задржана.